

4-6 Yaş Arası Okul Öncesi Çocuklar İçin Yeniden Düzenlenen Kaygı Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Merve GÜLER BUDAK¹ & Tarık TOTAN²

Received: January, 6, 2020 ~ Accepted: April, 10, 2020

Online Published: April, 21, 2020

Suggested Citation: Güler Budak, M., & Totan, T. (2020). 4-6 Yaş Arası Okul Öncesi Çocuklar İçin Yeniden Düzenlenen Kaygı Ölçeğinin Türkçe Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *YILDIZ Journal of Educational Research*, 5(1), 119-140.
DOI: 10.51280/yjer.2020.005

Abstract

The aim of this study was to investigate the validity and reliability of the Turkish form of the Revised Anxiety Scale in 4-6 year old preschool children. The participants of the study consisted of 308 children from kindergartens and preschool classes of elementary schools located in districts of İzmir. The Revised Anxiety Scale for Preschool, the Social Competence and Behavior Evaluation -30, the Social Adaptation and Skills Scale, and the Preschool Problem Behavior Scale were used to collect data. The scales were applied to the mothers of the children. In the construct validity study, the alternative models' approach was used for confirmatory factor analysis. The results showed that the first level model of confirmatory factor analysis of the scale provided the best fit. The item analysis of the scale was adequate. It was found that there was internal consistency for the four factors and the overall level of anxiety. As a result of the study, it was found that the Turkish form of the Revised Anxiety Scale for Preschool is a valid and reliable measurement instrument that can be used in preschool education. In preschool education, the scale can be used to determine the causes of students' anxiety and to evaluate the effectiveness of educational programs.

Keywords: Anxiety, Preschool Anxiety Scale, Reliability, Validity.

¹ Merve Güler Budak, Nefise İbrahim Çetin Anaokulu Tire İzmir. E-posta: gulermerve321@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-1295-7224

² Corresponding author: Prof. Dr. Tarık Totan, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Efeler Aydın. E-posta: tarik.totan@adu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8859-3338

Bu çalışma, Merve Güler Budak'ın Prof. Dr. Tarık Totan danışmanlığında tamamladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Öz

Bu araştırmanın amacı Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin Türkçe formunun 4-6 yaşındaki çocuklarda geçerlik ve güvenilirliğini incelemektir. Araştırmanın katılımcılarını İzmir'in ilçelerinde bulunan bağımsız anaokullarında ve ilköğretim okullarının anasınıflarında eğitim görmekte olan 308 çocuk oluşturmuştur. Araştırmada Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği, Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30, Sosyal Uyum ve Beceri ölçeğiyle Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği veri toplama amacıyla kullanılmıştır. Ölçekler çocukların annelerine uygulanmıştır. Yapı geçerliği çalışmasında doğrulayıcı faktör analizinde alternatif modeller yaklaşımı kullanılmıştır. Sonuçlar ölçeğin birinci düzeyde doğrulayıcı faktör analizi modelinin en iyi uyumu sağladığını göstermiştir. Ölçeğin madde analizleri yeterli düzeyde. Dört faktör ve genel kaygı düzeyini gösteren toplam için yeterli düzeyde iç tutarlılık olduğu belirlenmiştir. Araştırma sonucunda Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin Türkçe formunun okul öncesi eğitimde kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitimde öğrencilerin kaygılarının kaynaklarını belirleme ve eğitsel programların etkililiğini değerlendirmede ölçek kullanılabilecek yeterliliktedir.

Anahtar Kelimeler: Kaygı, Okul Öncesi Kaygı Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlik.

Giriş

Okul öncesi eğitiminin de bulunduğu insan yaşamındaki ilk yıllar gelişiminin her yönden hızlandığı bir dönemdir (Poyraz ve Dere, 2006). Hiyerarşik sırada olan gelişim, birbiriyle dolaylı veya doğrudan etkileşim içinde olan görevler silsilesi olarak değerlendirilmektedir. Sağlıklı çocuklarda bu gelişim görevleri bütün gelişim alanlarında birbirini etkileyen değişimleri içermektedir (Artan ve Bayhan, 2007). Çocuğun sağlıklı gelişimi kadar sosyal duygusal gelişim alanında da ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu sosyal ve duygusal gelişim ihtiyaçları karşılanmadığında yaşamsal sorunlar oluşabilmekte ve bu durumda çocukta kaygının oluşmasına neden olabilmektedir (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2000). Okul öncesi dönemde çocuğun hayatının ilk altı yılında meydana gelen kaygı ciddi önem taşır. Bu dönemde kaygının giderilmemesi durumunda, hem çocuğun sosyal çevresi tarafından kabul edilmemesi hem de çocuğun büyüdüğünde ileriki yaşamında problemlili ve uyum dışı davranışlarının devam etmesi olasıdır (Durmuşoğlu ve Arslan, 2012). Bu sebeplerden dolayı

yaşamın en önemli kritik dönemlerinden birine denk gelen okulöncesi eğitim vazgeçilmezdir.

Kaygıyla ilgili birçok tanım bulunmaktadır. Kaygı, bireyin yaşamında baş edemeyeceği tehditlere maruz kalacağını hissetmesi ya da düşünmesiyle kendi benliğine yönelik riskli yıkıcı olaylara verdiği duygusal tepkidir (Canbaz, 2001). Bireyin sürekli dışsal veya içsel olarak kendini tehdit altında düşündüğü şemalarıdır (Beck ve Emery, 2011). Kaygı içerisinde birçok duyguyu barındırır. Üzüntü, çaresizlik, belirsizlik ve eleştirilme gibi birçok duyguyla ortaya çıkan bir histir (Engür, 2002). Kaygı genel olarak değerlendirildiğinde sıkıntılı bir durumda tedirginlik ve normal dışı korkular olarak tanımlanabilir. Kaygı nesneye bağlı olmamasıyla korkudan ayrılır. Her çocuk farklıdır, bu yüzden kaygı her çocukta tamamen aynı şekilde kendini göstermez. Ancak kaygıyı açıklanabilen büyük benzerlikler vardır. Kaygının çocuktaki belirtileri zihinsel, fiziksel ve davranışsal şekilde olabilir. Zihinsel olarak kendinin ya da sevdiklerinin başına bir şey geleceğini düşünmesi fiziksel olarak çocukta mide ağrısından, terleme kalbin hızlı atması ya da yorgunluk yakınmalarıyla gösterebilir. En önemli unsur olan davranışsal olarak ise çocuk yerinde duramama, ağlama, titreme ve konuşmama davranışları gösterebilir (Edwards, Rapee, Spence ve Kennedy, 2010; Rapee, Kennedy, Ingram, Edwards ve Sweeney, 2005; Rapee, Wignall, Copham ve Spence, 2014). Ayrıca çocuklarda kaygı durumlara anormal biçimde tepki verme, hemen telaşlanma, teselli edilmeye karşı direnç, hep en iyisini isteme, fazla sorumluluk sahibi olma ve sürekli ağrı hisleri gibi belirtilerle gözlenebilir (Chansky, 2009). Tüm açıklamalar doğrultusunda yoğun yaşanan kaygının erken çocukluk döneminde fiziksel, bilişsel ve davranışsal olarak ortaya çıkabilen istenmeyen ve çocuğun yaşamını olumsuz etkileyen bir sorun olduğu ifade edilebilir.

Çocukların bazılarında kaygı açıkça stresli davranışlarla fark edilirken, bazı çocuklar ise kaygılarını bir şekilde saklayabilir. Kimi çocuklar hem öfkeli hem de kaygılı olabilir. Endişeli çocuklar genellikle etraflarındaki yetişkinler

tarafından fark edilmez ve kaygıları kargaşa oluşturmamasından dolayı ciddiye alınmayabilir (Spence, Rapee, Mcdonald ve Ingram, 2001). Ancak kaygı belirtilerinin fark edilmeyişinden çocuğa daha az zarar vereceği düşünülmemelidir (Chansky, 2009). Kaygı, çocuğun hayatını büyük ölçüde etkilemektedir. Kaygılı çocuklar, genellikle yaşlarına göre daha az arkadaş edinir ve etkileşime girer. Bu durum onların yalnız hissetmesine ve akran desteğinden mahrum kalmasına neden olur. Kaygı çocukların akademik başarısını da etkiler (Le Gall, 2012). Kaygısı yüksek çocuklar kendi yeteneklerine bağlı olarak göstermesi gereken başarılarını kaygıları nedeniyle gösteremez. İleri ki yaşamlarında da bu çocuklar kariyer tercihlerinde daha sınırlı seçeneklere ve şartlara sahip olabilir (Edwards, Rapee, Spence ve Kennedy, 2010; Rapee, Wignall, Copham ve Spence, 2014). Görülmektedir ki kaygı çocukların akademik, sosyal, duygusal gelişimlerini ve ileriki hayatlarını büyük ölçüde etkilemektedir.

Küçük çocuklarda kaygıya neden olan olaylar onların ilerleyen yıllarda yaşadıkları ruh sağlığı sorunlarının kaynağı olabilir (Salecl, 2014). 0-2 yaş aralığında çocuğun ihtiyaçlarının yadsınması ve anneye anormal biçimde bağımlı olması ilkel kaygıya neden olabilir. Aniden ortaya çıkan değişiklikler bebeklik ve çocuklukta kaygıyla sonuçlanabilir. 3-4 yaşındaki kız ve erkekler çocuklarda cinsel gelişimleriyle ilgili cinsiyetlerine özgü meraklarından kaynaklanan kaygılar gözlenebilir. Kardeş doğumu, arkadaş edinme kaygıları, sevilme, istenme, fiziki görünüş, başarılı olamama, anne baba tepkisi gibi daha birçok konuda çocuklar kaygı yaşamaktadır (Çifter, 1985). Kaygının altında yatan belirli veya belirsiz, genetik, çevresel birçok nedenden kaynaklanabilir.

Alanyazında erken çocukluk döneminde kaygıyı araştıran araştırmalardan biri olan Güngör ve Buluş'un (2010) çalışmasında okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının kaygı seviyeleri hem çocuklara hem de ebeveynlere ait demografik özelliklerle incelenmiştir. İlgili çalışmanın sonuçlara göre anne babanın algısına

göre çocukların kaygı seviyelerinin cinsiyete göre değişmemektedir. Topaloğlu (2013) 4-5 yaş okul öncesi dönem çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı puanları ile anne-babalarının ebeveyn öz-yeterliği algısı arasındaki ilişkileri incelediği araştırmada çocukların saldırganlığı ve kaygı düzeylerinin anne-babaların eğitim durumuna göre önemli farklılık göstermediğine ulaşmıştır. Diğer araştırmalardan farklı olarak kaygıyı resim çizme yöntemiyle araştıran Koçyiğit Özlü (2015) araştırmasında 6-12 yaş aralığındaki çocuklarda hastanede kalmaya bağlı gelişen kaygı düzeylerinde yaşa göre bir farklılık olmadığını bulmuştur. Kaygı türlerinden sosyal kaygıyla diğer değişkenlerin arasındaki ilişkileri araştıran Tezcan (2015) araştırmasında anne kabul-reddinin boyutlarının bilişsel üçlü aracılığıyla sosyal kaygıyı yordadığı ve anne kabul-reddinin düşmanlık alt faktörünün sosyal kaygı üzerinde doğrudan etkisi olduğunu bulmuştur. Ayrılık kaygısı, okul öncesi dönem çocuklarında çok görülen bir kaygı türüdür. Küçüköyük (2015) çocuğun ayrılma kaygısı ile sosyal becerileri arasında aynı yönde ve anlamlı, problem davranışları arasında ters yönde ve anlamlı ilişkiler belirlemiştir. Annenin bağlanma biçimi ile ayrılma kaygısı arasında anlamlı ilişki bulmuştur. Kaygının çocuğun farklı gelişim alanlarındaki olumsuz etkisinin olduğu düşünülmeyle birlikte erken çocukluk döneminde kaygı değişkeniyle ilgili alanyazında araştırma bulguları oldukça sınırlıdır.

Kaygı erken çocukluk için önemli bir araştırma ve eğitim konusu olmasına rağmen ülkemizde kaygı konusunda araştırmalar bu dönem için sınırlıdır. Bu sınırlılık kaygıyı değerlendirmeye yönelik ölçme araçlarında da geçerlidir. Araştırma yapıldığı sırada ülkemizde erken çocukluk döneminde kaygıyı ölçmeye yönelik birkaç ölçme aracı olduğuna ulaşılmıştır. Örneğin Spence Çocuklar İçin Kaygı Ölçeği, Orbay ve Ayvaşık (2006) tarafından uyarlanmıştır. Ancak ölçeğin erken çocukluk döneminde geçerlik ve güvenirlik çalışması bulunmamaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarındaki kaygıyı ölçmek için geliştirilen ve tek bir örtük değişken olarak ele alan bir ölçeğe rastlanmamıştır. Ancak kaygıyı bir alt boyutta ölçeklerinde yer veren çalışmalar bulunmaktadır. Özbey ve Alisinanoğlu

(2009) Çocukların Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeğinin Problem Davranış Ölçeğinin alt boyutunda ve Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu'nun (2010) Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeğinin alt boyutunda kaygı ölçülebilmektedir. Şehirli (2007) geliştirdiği Çocuk Davranış Değerlendirme Ölçeğindeki bir alt boyuta kaygıya yer vermiştir.

Kaygı çocukta fiziksel, duygusal, sosyal, akademik başarı gibi tüm gelişim alanlarında etkisini gösterir (Chansky, 2009). Çocuğun tüm gelişim alanlarında etkisini gösteren kaygıyı erken çocukluk döneminde araştırmanın önemi ortadadır. Kaygı bozuklukları çocuklarda karşılaşılan günümüzün en yaygın psikolojik sorunlar arasındadır. Kaygının çocuklarda çok yaygın olmasına rağmen çocuk ruh sağlığı merkezlerine daha çok saldırganlık, dikkat bozukluğu, yeme sorunları ve intihar eğilimi olan çocuklar getirildiği bunun nedeninse anne ve babanın, kaygıyı çocuğun kişiliğinin bir parçası gibi görmesi ve yüksek kaygı düzeyinin çocuğu ne kadar etkilediğini anlamamasıdır (Rapee, Kennedy, Ingram, Edwards ve Sweeney, 2005; Rapee, Wignall, Copham ve Spence, 2014). Bu nedenle de kaygının çocuklar üzerindeki olumsuz etkileri konusunda ailelerin ve öğretmenlerin bilinçlenmesi büyük önem taşımaktadır. Okul öncesi dönem çocuklarında kaygıyla ilgili alanyazında da araştırma oldukça sınırlı düzeydedir. Bu nedenlerden dolayı okul öncesi çocukların kaygı düzeylerini ölçen bir ölçeğe Türkçe alanyazında ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmada geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği'nin (Edwards, Rapee, Kennedy ve Spence, 2010) alanyazında katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma katılımcıları

Araştırmanın katılımcılarını İzmir ili Kiraz, Beydağ ve Tire ilçelerinde 5 farklı okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklar oluşturmaktadır. 4 ile 6

yaş arasında toplam 308 çocuğun %57'si ($n=176$) erkek, %43'ü ($n= 132$) ise kızdır. Çocukların %26'sı ($n= 80$) 4 yaş, %27'si ($n= 83$) 5 yaş ve %47'si ($n= 145$) 6 yaş grubundandır. Araştırma verisi çocukların annesinden toplanmıştır. Annelerinin %6'sı ($n= 18$) 18-25 yaş aralığında, %20'si ($n= 62$) 25-30 yaş aralığında, %41'i ($n= 126$) 30-35 yaş aralığında ve %33'ü ($n= 102$) ise 35 yaş ve üstü yaş aralığındadır. Annelerinin eğitim durumlarına incelendiğinde %28'sinin ($n= 86$) ilköğretim, %34'ünün ($n= 105$) lise, %36'sının ($n= 111$) lisans ve %2'sinin ($n= 6$) lisansüstü düzeyinde eğitim aldığı belirlenmiştir. Çocukların babalarının %18'i ($n= 55$) 25-30 yaş, %38'i ($n= 117$) 30-35 yaş, %44'ünde ($n= 136$) 35 yaş ve üstü yaş aralığındadır. Babaların %25'i ilköğretim ($n= 77$), %28'i lise ($n= 86$), %45'i lisans ($n= 139$) ve %2'si lisansüstü ($n= 6$) düzeyinde eğitime sahiptir. Araştırma yapılırken çocukların ebeveynlerinin %97'si ($n= 299$) evli ve birlikte yaşarken %3'ü ise ($n= 9$) boşanmış ve ayrı yaşamaktadır.

Veri Toplama Araçları

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği

Edwards, Rapee, Kennedy ve Spence (2010), okul öncesi dönem 3-6 çocuklarında kaygı konusunda araştırmalarda kullanmak için bir ölçek geliştirmiştir. Araştırmacılar anne ve babalar tarafından cevaplanan ölçeğe ait sonuçları değerlendirmiştir. İlgili araştırmada 3 ile 6 yaş arasında çocuğa sahip 600 ebeveyne ulaşıp ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması yürütülmüştür. Beşli derecelendirme tipi olan ölçek 28 maddeden oluşmakta ve 5 alt boyutu bulunmaktadır. Bu alt boyutlar; genel kaygı, sosyal kaygı, ayrılık kaygısı, fiziksel yaralanma korkuları ve obsesif-kompulsif bozuklukları olarak isimlenmiştir. Daha sonra Edwards, Rapee, Kennedy ve Spence (2010), Yeniden Düzenlenen Okul öncesi Kaygı Ölçeğinin yeni bir sürümünün geçerliliğini ve güvenirliğini inceleyerek ölçeği güncellemiştir. Çalışmaya 764 anne ve 418 baba olmak üzere 1182 ebeveyn katılmıştır. Ölçek, toplamda 30 maddeden

(Madde 3 ve Madde 6 toplama girmemektedir) oluşmaktadır. Ölçek hiç doğru değilden çoğu zaman doğruya yönelen beşli derecelendirmede puanlamaya sahiptir. Ölçeğin Sosyal Kaygı (7 madde), Genellenmiş Kaygı (7 madde), Ayrılık Kaygısı (5 madde) ve Belirgin Korkular (8 madde) isimli alt boyutları bulunmakla birlikte genel kaygıyı ölçen toplam puanı da alınabilmektedir. Ölçme aracına verilen yanıtlarda toplam puan arttıkça ilgili alanlar da kaygı düzeyinin arttığı anlaşılmaktadır. Araştırmada ölçeğin 30 maddelik (2 madde özgün formda da değerlendirmeye alınmaktadır) ikinci sürümünün geçerlik ve güvenilirlik çalışması yürütülmüştür. Bu sürümde Edwards, Rapee, Kennedy ve Spence (2010) doğrulayıcı faktör analizinde anne (GFI= 0,98, AGFI= 0,97, NFI= 0,97, SRMR= 0,08) ve babalar (GFI= 0,96, AGFI= 0,95, NFI= 0,94, SRMR= 0,08) üzerinde ölçeğin model uyumunun bulunduğuna ulaşmıştır. Ölçeğe ait iç tutarlılık değerlerinin .70'den yukarıda olduğunu belirlemiştir. Ölçeğin alt boyutları; duygusal semptomlar, davranış sorunları ve hiperaktifite dikkat eksikliği ölçümleriyle ilişkilidir. Yine aynı araştırmada öğrencilerin gözlenen kaygı puanlarıyla ölçeğin puanlaması sonucunda ulaşılan kaygı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin bulunduğu rapor edilmiştir.

Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30

Ölçek, LaFreniere ve Dumas (1996) tarafından geliştirilmiştir. Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu tarafından 2010 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal duygusal sorunlarını, davranışsal sorunlarını ve beklenen sosyal becerilerinin niceliğini değerlendirmektedir. Ölçek; Sosyal yetkinlik, Kızgınlık-Saldırganlık ve Anksiyete-İçe Dönüklük olarak üç alt ölçekle toplam 30 maddeden oluşmaktadır. Öğretmen veya ebeveynler tarafından doldurulabilmektedir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği yüksek kızgınlık, sosyal yetkinlik ve anksiyeteyi, düşük alınan puanlar ise düşük kızgınlık düşük sosyal yetkinlik ve düşük anksiyeteyi göstermektedir. Çorapçı, Aksan, Arslan-Yalçın ve Yağmurlu (2010) ölçeğin yapı

geçerliği çalışmalarında üç faktörlü yapının açıklanan toplam varyansın %48,3'üne ulaştığını, üç faktörlü yapının veriyle doğrulandığını (GFI= 0,84, CFI= 0,84, TLI= 0,83, AGFI= 0,81) ve güvenirlik çalışmasında iç tutarlılık değerlerinin Sosyal yetkinlik için .88, Kızgınlık Saldırganlık için 0,87 ve Anksiyete-İçe Dönüklük içinse 0,84 olarak rapor etmiştir.

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği

Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği, Ömeroğlu ve Kandır (2005) tarafından 7-11 yaş arası ilköğretim öğrencileri için geliştirilmiştir. Ölçeğin, beş-altı yaş çocukları için geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Işık (2007) tarafından yapılmıştır. Ölçek Sosyal Uyum (17 Madde) ve Sosyal Uyumsuzluk (8 madde) alt faktörleri bulunmaktadır. Toplamda 25 maddesi bulunan ölçeğin 250 çocuğun anne veya babasının yanıtına dayalı olarak gerçekleştirilen temel bileşenler analizi sonucu faktör yüklerinin 0,51'den büyük, madde toplam korelasyonlarının 0,30 ile 0,80 aralığında ve iç tutarlılık değerlerinin 0,83 ve 0,93 düzeyinde olduğu rapor edilmiştir (Işık, 2007). Ayrıca aynı çalışmada ölçeğin alt boyutları arasında -0,43 düzeyinde ilişki olduğu, kızların sosyal uyumsuzluk düzeylerinin, erkeklerin ise sosyal uyum düzeylerinin karşı cinsle oranla istatistiksel olarak daha yüksek olduğu belirtilmiştir.

Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği

Araştırmada Anaokulu ve Anasınıfı davranış ölçeğinin iki alt ölçeğinden Sosyal Beceri ve Problem Davranış Ölçeğinin Problem davranış alt faktörü kullanılmıştır. Okul öncesi dönemde 3-6 yaş çocuklarının problemleri davranışlarını ölçmek için Merril (1994 akt: Özbey ve Alisinanoğlu, 2009) tarafından geliştirilen 2003 yılındaki bir çalışmada 3-6 yaş arasındaki 3317 çocukta elde edilen veriyle revize edilmiştir. Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışmaları Özbey ve Alisinanoğlu (2009) tarafından yapılmıştır. Problem Davranış Ölçeği Dışa Yönelim (16 madde), İçe Yönelim (5 madde), Anti

sosyal (3 Madde) ve Ben Merkezci (3 madde) olmak üzere dört faktörden ve toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Özbey (2009) Problem Davranış Ölçeğinin yapı geçerliği çalışmasında ölçeğin beş alt boyuta yer alan maddelerin varyasyonunu %61'ini açıklamada yeterli olduğunu, doğrulayıcı faktör analizinde dört boyutlu yapının veriyle doğrulandığını belirlemiştir. Ölçek alt boyutlarının 0,72 ile 0,95 arasında iç tutarlık katsayısına sahip olduğunu toplam için Cronbach alfa değerinin 0,96 düzeyinde olduğuna ulaşmıştır.

Kişisel Bilgi Formu

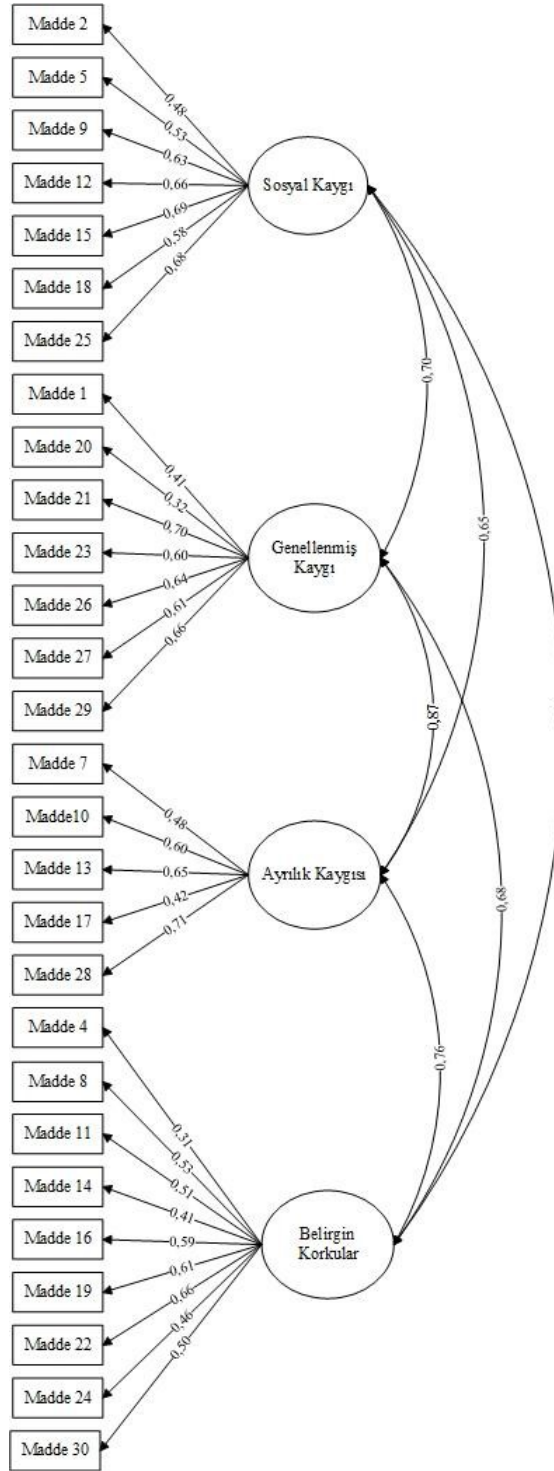
Araştırmaya katılan çocukların cinsiyeti, yaşı, kardeş sayısı, devam ettiği okul, anne-babanın yaşı, eğitim durumu, ebeveynin çalışıp-çalışmadığıyla mesleği ve ailenin aylık toplam gelirini belirlemeye yönelik sorular yer almıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verisinin toplanabilmesi ölçme araçlarının geliştirici ya da uyarlayıcılarından ve İzmir İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Araştırmaya katılım konusunda aydınlatılmış izinleri olan katılımcılar araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma verisinin kodlanması, normallik varsayımlarının incelenmesi, madde analizleri, korelasyon analizleri (benzer ölçek geçerliği ve test-tekrar test güvenilirliği) ve betimsel istatistikler IBM SPSS-20, iç tutarlılık analizleri *R* ve doğrulayıcı faktör analizi ise LISREL 8.80 programlarından elde edilen çıktılar kullanılarak bulgulara ulaşılmıştır. İç tutarlılık analizi ölçek içindeki maddelerin homojenliği belirlemede kullanılması gereken önemli bir işlemdir (DeVellis, 2014). Bu sebeple de iç tutarlılık analizlerinde Cronbach alfa ve McDonald omega katsayıları hesaplanmıştır. McDonald omega katsayısının Cronbach alfa katsayısına oranla iç tutarlılık yöntemi olarak daha hassas sonuçlar vermesi nedeniyle (Dunn, Baguley ve Brunnsden, 2014) tercih edilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin özgün formda belirlenen dört faktörlü yapısının Türkçe formunda da korunup korunmadığını incelemek amacıyla en çok olabilirlik kestirimi kullanılmıştır. Dört faktörlü modelin doğrulanma düzeyinin belirlenmesinde alternatif modeller yaklaşımı benimsenmiştir. DFA’da alternatif modeller olarak ikinci düzey, birinci düzey ilişkili, birinci düzey ilişkisiz ve tek faktör modellerin doğrulanma düzeyleri uyum iyiliği indeksleriyle incelenmiştir. Analizler sonucunda ikinci düzey DFA ($\chi^2= 747,77$, s.d.= 346, RMSEA= 0,062, SRMR= 0,061, CFI= 0,95, AIC= 867,77) ve birinci düzey ilişkili modele ($\chi^2= 740,76$, s.d.= 344, RMSEA= 0,061, SRMR= 0,060, CFI= 0,89, AIC= 864,76) ait uyum iyiliği indekslerinin yeterlik gösterdiği bununla birlikte birinci düzey ilişkisiz ($\chi^2= 1274,98$, s.d.= 350, RMSEA= 0,093, SRMR= 0,21, CFI= 0,89, AIC= 1386,98) ve tek faktör modelin ($\chi^2= 1097,51$, s.d.= 350, RMSEA= 0,083, SRMR= 0,69, CFI= 0,92, AIC= 1209,51) yeterli düzeyde uyuma sahip olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İkinci düzey ve birinci düzey ilişki modeller karşılaştırıldığında ki-kare fark istatistiğine göre iki model arasında önemli bir fark olduğu belirlenmiştir ($\Delta\chi^2= 7,01$, $p\leq .05$). Bu sonuca göre özgün model olan ikinci düzeye göre birinci düzey ilişkili model daha iyi model ve veri uyumuna sahiptir. Diğer bir karşılaştırma ise Akaike Bilgi Ölçütüyle (AIC) yapılmıştır. AIC sonuçları da birinci düzey ilişkili modelin (AIC= 864,76) ikinci düzey modele göre (AIC= 867,77) daha iyi olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlara göre birinci düzey ilişkili modeli kullanmanın daha geçerli olacağı belirlenmiştir. Bu sebeple de aşağıdaki şekilde birinci düzey ilişkili modele ait model yol çıktıları sunulmuştur.



Şekil 1. Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin birinci düzey ilişkili modele ait sonuçlar

Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarında birinci düzey ilişkili modele ait standartlaştırılmış yol katsayıları faktörlere göre incelendiğinde sosyal kaygı boyutundaki yüklerin 0,48–0,69, genellenmiş kaygı boyutunda 0,32–0,70, ayrılık kaygısı boyutunda 0,42–0,71, belirgin korkular boyutunda ise 0,31–0,66 aralığında olduğuna ulaşılmıştır. Bu yüklere ait tüm yolların istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir ($p \leq 0,05$). Alt boyutlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde sosyal kaygının genellenmiş kaygıyla 0,70, ayrılık kaygısıyla 0,65, belirgin korkularla 0,66 düzeyinde, genellenmiş kaygının ayrılık kaygısıyla 0,87, belirgin korkularla 0,68 düzeyinde son olarak da ayrılık kaygısının belirgin korkularla 0,76 düzeyinde ilişkili yol yüklerine sahip oldukları bulunmuştur. Yine bu yollara ait tüm *t*-test bulguları da yollara ait *t* değerleri istatistiksel olarak anlamlıdır ($p \leq 0,05$). Bu sonuçlar ölçeğin yapı geçerliği sonuçlarının yeterli olduğu göstermiştir.

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin Türkçe formunun özgün yapısında var olan dört boyutlu yapısını kız ve erkek öğrencilerde koruyup korumadığı çapraz geçirme yeterliliğiyle incelenmiştir. Bunun için birinci düzey ilişkili model kız ve erkek öğrencilerde analiz edilmiştir. Cinsiyete dayalı çapraz geçirme işlemi için yapılan analizler sonucunda kız ($\chi^2 = 561,68$, s.d.= 344, RMSEA= 0,070, SRMR= 0,08, CFI= 0,93, AIC= 685,68) ve erkek ($\chi^2 = 604,76$, s.d.= 344, RMSEA= 0,066, SRMR= 0,08, CFI= 0,94, AIC= 728,89) öğrenciler için modellerin doğrulandığı belirlenmiştir. Cinsiyete dayalı çapraz geçirmede yeterli sonuçlara ulaşılmakla birlikte kız öğrencilerde modele ait ki-kare değerinin ($\Delta\chi^2 = 43,08$, $p \leq .05$) ve AIC değerinin daha düşük olması ilişkili faktör modelinin kızlarda erkeklere göre daha iyi uyum gösterdiğine işaret etmiştir. İlerleyen analizlerde ölçeğin madde toplam korelasyonları ve herhangi bir madde silindiğinde toplam da ulaşılan iç tutarlılıkla madde ortalamasına ve standart sapmasına ne düzeyde yansıdığı belirlenmiştir.

Tablo 1.

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği'nin Madde Analizleri

Madde	Madde toplam korelasyonu	Madde silindiğinde ölçek ortalaması	Madde silindiğinde ölçek varyansı	Madde silindiğinde Cronbach alfa
Madde 1	0,42	62,98	324,12	0,90
Madde 2	0,49	62,64	317,65	0,90
Madde 3	0,42	63,06	319,95	0,90
Madde 4	0,39	62,96	325,78	0,90
Madde 5	0,39	63,32	325,04	0,90
Madde 6	0,41	63,39	326,38	0,90
Madde 7	0,42	63,01	319,47	0,90
Madde 8	0,42	62,85	320,90	0,90
Madde 9	0,48	62,88	318,88	0,90
Madde 10	0,49	62,41	315,33	0,90
Madde 11	0,40	62,97	323,33	0,90
Madde 12	0,47	63,30	322,21	0,90
Madde 13	0,53	62,69	310,42	0,90
Madde 14	0,37	63,00	322,03	0,90
Madde 15	0,60	62,96	314,11	0,89
Madde 16	0,48	62,56	314,83	0,90
Madde 17	0,40	63,57	325,86	0,90
Madde 18	0,45	63,42	324,35	0,90
Madde 19	0,53	62,70	312,92	0,90
Madde 20	0,30	63,13	328,94	0,90
Madde 21	0,60	63,08	317,12	0,90
Madde 22	0,55	62,27	312,10	0,90
Madde 23	0,49	62,54	315,63	0,90
Madde 24	0,35	63,39	327,03	0,90
Madde 25	0,55	62,52	312,72	0,90
Madde 26	0,56	62,33	314,50	0,90
Madde 27	0,51	62,34	315,10	0,90
Madde 28	0,61	62,71	311,32	0,89
Madde 29	0,57	62,70	315,21	0,90
Madde 30	0,45	62,78	318,49	0,90

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin madde analizlerine ait Tablo 1’de yer alan bulgulara göre, madde toplam korelasyonlarının tümü 30’dan daha büyüktür. Sonuçlara göre en düşük madde toplam korelasyonu madde 20’dedir ve bu değer .30’dur. En yüksek madde toplam korelasyonu ise madde 28’de belirlemiştir ve bu değer .61’dir. Herhangi bir maddenin ölçme maddeleri arasından silinmesi madde ölçek varyansında büyük oranda değişikliğe yol açmamaktadır. Yine herhangi bir maddenin silinmesinin iç tutarlılıktaki değişime olan etkisi incelendiğinde ise ölçek maddelerinden birinin silinmesinin Cronbach alfa değerinde en fazla 1 puanlık bir azalmaya neden olacağı bulunmuştur. Her

madde için Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği'nin alt ve üst %27'lik gruplara göre madde ayırt ediciliği sonuçlarına göre maddelere ait bağımsız örneklemeler için *t*-testi sonuçlarında ulaşılan *t* değerlerinin 5,40 ile 14,90 arasında olduğu ve istatistiksel olarak tüm maddelerin önemli olduğuna ulaşılmıştır ($p \leq 0.01$).

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği güvenilirlik analizleri Cronbach alfa ve McDonald omega katsayılarıyla hesaplanmıştır. Yeniden Düzenlenen Okulöncesi Kaygı Ölçeği güvenilirlik sonuçlarına göre Cronbach alfa değerlerinin 0,69 ile 0,80 arasında olduğuna ulaşılırken McDonald omega değerlerinin ise 0,76 ile 0,85 arasında olduğuna ulaşılmıştır. Ölçeğin toplamı için ise Cronbach alfa değeri 0,90 düzeyinde iken McDonald omega değeri ise 0,92 düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği iki hafta arayla yapılan test tekrar test güvenilirlik analizlerinde sosyal kaygı boyutunda 0,53 ($r^2 = 0,28$), genellenmiş kaygı boyutunda 0,35 ($r^2 = 0,12$), ayrılık kaygısı boyutunda 0,55 ($r^2 = 0,30$), belirgin korkular boyutunda 0,59 ($r^2 = 0,35$) ve toplamda ise 0,53 ($r^2 = 0,28$) düzeyinde iki ölçüm arasında anlamlı ilişkilerin olduğuna ulaşılmıştır.

Ölçeğin benzer ölçek geçerliğini belirlemek için Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme, Sosyal uyum ve Beceri Ölçeği, Problem Davranış Ölçeği ölçüt alınmış benzer ölçek geçerliğine ilişkin analizler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı kullanılarak incelenmiş ve Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'ye göre, Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Ölçeğinin Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme 30 ölçeğinin alt boyutlarından Kızgınlık-Saldırganlıkla 0,39 ($r^2 = 0,15$), Anksiyete ve içe dönüklükle 0,56 ($r^2 = 0,31$) düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere sahip olduğu bulunmuştur. Okul Öncesi Kaygı ölçeğinin Sosyal Uyum ve Beceri ölçeğinin alt boyutlarından Sosyal Uyumla 0,29 ($r^2 = 0,08$), Sosyal Uyumsuzluk alt boyutuyla -0,17 ($r^2 = 0,03$) düzeyinde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Okul öncesi Kaygı

Ölçeğinin Problem Davranış ölçeğinin alt boyutlarından dışa yönelimle 0,21 ($r^2= 0,04$), içe yönelimle 0,57 ($r^2= 0,32$), antisosyallikle 0,20 ($r^2= 0,04$), benmerkezcilikle 0,42 ($r^2= 0,18$) düzeyinde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur.

Tablo 2.

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeği Benzer Ölçek Geçerliliği

Benzer ölçekler		Sosyal kaygı	Genellenmiş kaygı	Ayrılık kaygısı	Belirgin korkular	Genel Kaygı (Toplam)
Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30	Sosyal yetkinlik	-0,13*	-0,04	-0,01	-0,06	-0,08
	Kızgınlık-	0,27**	0,42**	0,33**	0,26**	0,39**
	Saldırganlık-Anksiyete-İçe dönüklük	0,58**	0,46**	0,42**	0,39**	0,56**
Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği (SUBÖ)	Sosyal Uyum	0,32**	0,21**	0,17**	0,23**	0,29**
	Sosyal Uyumsuzluk	0,06	-0,24**	-0,15*	-0,12*	-0,17**
Problem Davranış Ölçeği	Dışa yönelim	0,13*	0,27**	0,18**	0,11*	0,21**
	İçe yönelim	0,58**	0,44**	0,41**	0,43**	0,57**
	Antisosyal Benmerkezci	0,14*	0,20**	0,20**	0,13*	0,20**
		0,29**	0,46**	0,34**	0,31**	0,42**

* $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,001$

Tartışma ve Sonuç

İnsan yaşamının ilk altı yıl kritik öneme sahiptir. Okul öncesi döneme denk gelen bu yıllar çocukların gelişimi için oldukça önemlidir. Gelişim alanlarındaki olumsuz deneyimler insanı hayatı boyunca etkilemektedir. Bu noktada erken çocukluk döneminde yaygın yaşanan duygularından biri olan kaygının düzeyi arttıkça çocukların fiziksel, duygusal ve sosyal alanda yaşadıkları olumsuz deneyimlerde artmaktadır. Çocuğun ayrılık kaygısı yaşadığında ev dışına çıkmak istememesi, annesinin yanından ayrılmaması, sosyal kaygı yaşadığında kalabalık ortamlardan kaçınması, okula gitmek istememesi, panik yaşadığında fiziksel olarak vücudunun ritminin değişmesi gibi çocuğun hayatının normal seyrinde devam etmemesine neden olan olumsuzluklar ortaya

çıkılmaktadır. Ayrıca çocuğun sosyal ve duygusal yaşamını etkileyen sonuçların yanı sıra kaygı çocuğun akademik başarısını da olumsuz etkilemektedir.

Erken çocukluk döneminde kaygının ortaya çıkma sebepleri arasında ebeveynlerin çalışma hayatındaki yeri ve kariyerleriyle aile yaşamı arasında denge kurması gerekliliği, ekonomik sıkıntılar, ebeveynlerin uzun gündelik hayatlarının büyük çoğunluğu ev dışında geçirmek zorunda olmaları, sanayileşmenin ve kentleşmenin artarak çocukların stres atacakları oyun alanlarının azalması, akademik performansta karşılaştırmanın artması ve suç oranının artması gibi birçok unsur olduğu düşünülebilir. Bu sebeple okul öncesi dönemde kaygıyı değerlendirecek geçerli ve güvenilir ölçme araçlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sebeple de çalışmada Edwards, Rapee, Spence ve Kennedy (2010) tarafından geliştirilen Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin Türkçe formunun 4-6 yaş arasındaki çocuklarda geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı Ölçeğinin yapı geçerliği çalışmalarında yürütülen doğrulayıcı faktör analizlerinde alternatif modeller yaklaşımı benimsenmiştir. Alternatif modeller yaklaşımı doğrulayıcı faktör analiziyle kavramsal olarak tanımlanmış örtük değişkenler ile bunları temsil etmek için belirlenen gözlenen değişkenler arasında birden fazla kuramsal yapının hangisinin diğerlerine göre geçerli olduğunun belirlenmesine olanak veren bir yöntemdir (Lance ve Vandenberg, 2002). Bu nedenle alternatif modeller olarak ikinci düzey, birinci düzey ilişkili, birinci düzey ilişkisiz ve tek faktör modellerin doğrulanma düzeyleri uyum iyiliği indeksleriyle incelendiğine en iyi uyuma sahip modelin (Hu ve Bentler, 1999) birinci düzeyde ilişkili faktör modelinin olduğu tespit edilmiştir. Bu model ve yapı uyumu dört faktörlü yapının bulunduğu bunların ilişkili olması sebebiyle de toplam genel kaygıya ulaşabilen bir toplam puana ulaşabileceğine işaret etmiştir. Ayrıca ölçeğin özgün yapısı cinsiyete dayalı çapraz geçerlemede yeterliliğine sahip olduğu

sonucuna varılmıştır. İlişkili faktör modelinin kızlarda erkeklere göre daha iyi uyum gösterdiği anlaşılmıştır.

Madde analizlerine ait sonuçlar herhangi bir maddenin ölçekten çıkarılması durumunda ölçeğin iç tutarlılığını arttıran bir maddenin olmadığına ve maddelerin toplam korelasyonların 0,30'dan yukarıda olması sebebiyle yeterli (Büyüköztürk, 2012) olarak değerlendirilebileceğini göstermiştir. İç tutarlılık analizlerinde Cronbach alfa ve McDonald omega katsayıları hesaplanmıştır. Sonuçlara göre sosyal kaygı, genellenmiş kaygı, ayrılık kaygısı ve belirgin korkular ile toplam puan alınarak ulaşılan genel kaygı için iç tutarlık değerleri yeterli olduğunu göstermiştir. Benzer ölçek geçerliğinde de Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Ölçeği'nin Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30'nin alt boyutlarından Kızgınlık Saldırganlık, Anksiyete ve içe dönüklükle ve Sosyal Uyum ve Beceri ölçeğinin alt boyutlarından Sosyal uyum, Sosyal uyumsuzlukla ilişkilendiğine ulaşılmıştır. Ayrıca ölçeğin Problem Davranış ölçeğinin alt boyutlarından Dışa Yönelimle, İçe Yönelimle, Antisosyallikle ve Benmerkezcilikle de anlamlı ilişkilere sahip olduğu belirlenmiştir.

Bu araştırma İzmir ilinin Kiraz, Beydağ, Tire ilçelerindeki okul öncesi dönem çocuklarının annelerinden toplanan veriler ile yürütülmüştür. Farklı illerde Yeniden Düzenlenen Okul Öncesi Kaygı ölçeği kullanılarak sonuçlar arasındaki benzerlik- farklılıkları karşılaştırılabilir. Araştırmacılar okul öncesi dönem çocuklarındaki kaygıyı ölçmek ve önlemek için başka ölçekleri geçerlik güvenirlik ve uyarlama çalışmalarında ölçme aracını kullanabilir. Ölçme aracı kaygıyı azaltmada uygulanacak deneysel çalışmaların etkililiğini ölçmede kullanılabilir. Ülke çapında geniş taramalarda kaygının okul öncesi dönemdeki yaygınlığını incelemede ölçme aracı uygulanabilir. Aynı çalışma farklı sosyodemografik özelliğe sahip çocuklara uygulanabilir.

Kaynakça

- Alisinanoğlu, F. ve Ulutaş, İ. (2000). Çocuklarda kaygı ve bunu etkileyen faktörler. *Milli Eğitim Dergisi*, 145, 15-19.
- Artan, İ. ve Bayhan, P. (2007). *Çocuk gelişimi ve eğitim*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Beck, A. ve Emery, G. (2011). *Anksiyete bozuklukları ve fobiler* (Çev. V. Öztürk). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Büyükoztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (17. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canbaz, S. (2001). *Samsun Çıraklık Eğitim Merkezi'ne devam eden çırakların sosyodemografik, çalışma yaşamı özelliklerinin ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı.
- Chansky, T. (2009). *Çocuklarda endişe* (Çev. E. Kandemir). İstanbul: Kural Dışı Yayınları.
- Çifter, İ. (1985). *Psikiyatri I*. Ankara: Gata Eğitim Yayınları.
- Çorapçı, F., Aksan, N., Arslan-Yalçın, D. ve Yağmurlu, B. (2010). Okul öncesi dönemde duygusal, davranışsal ve sosyal uyum taraması: Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30 Ölçeği. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 17(2), 63-74.
- DeVellis, R. F. (2014). *Ölçek geliştirme kuramı ve uygulamalar* (Çev. Ed. T. Totan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Dunn, T. J., Baguley, T. ve Brunnsden, V. (2014). From alpha to omega: A practical solution to the pervasive problem of internal consistency estimation. *British Journal of Psychology*, 105(3), 399-412.

- Durmuşoğlu, N. ve Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.
- Edwards, S.L., Rapee, R.M., Kennedy, S.J. ve Spence, S.H. (2010). The assessment of anxiety symptoms in preschool-aged children. The Revised Preschool Anxiety Scale. *Journal Of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 39(3), 400-409.
- Engür, M. (2002). *Elit sporcularda başarı motivasyonunun, durumluk kaygı düzeyleri üzerine etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Güngör, H. ve Buluş, M. (2010). *5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygı düzeylerinin incelenmesi*. 19. Eğitim Bilimleri Kurultayı. 16-18.Eylül.2010, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, Lefkoşe, Kıbrıs.
- Hu, L. T. ve Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Işık, M. (2007). *Anasınıfına devam eden beş-altı yaş çocuklarına Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeğinin uyarlanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Koçyiğit Özlü, A. (2015). *Çocukların hastaneye yatmaya bağlı gelişen kaygı düzeyinin resim çizme yöntemiyle incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Küçüködük, C. (2015). *3-5 yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı*

arasındaki ilişki: Bilişsel esnekliğin aracı rolü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- LaFreniere, P.J. ve Dumas, J.E. (1996). Social competence and behavior evaluation in children ages 3 to 6 years: The short form (SCBE-30). *Psychological Assessment*, 8(4), 369-377.
- Lance, C.E. ve Vandenberg, R.J. (2002). Confirmatory factor analysis. İçinde F. Drasgow ve N. Schmitt (Eds.), *The Jossey-Bass business and management series. Measuring and analyzing behavior in organizations: Advances in measurement and data analysis* (syf. 221–254). Jossey-Bass.
- Le Gall, A. (2012). *Anksiyete ve kaygı* (Çev. İ. Yerguz). Dost Kitabevi Yayınları.
- Orbay, Ö. ve Ayvaşık, B. (2006). Spence Çocuklar için Kaygı Ölçeği-Ebeveyn Formu: Ön Çalışma. *Türk Psikoloji Yazıları*, 9(18), 33-48.
- Ömeroğlu, E. ve Kandır, A. (2005). *Bilişsel gelişim*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Özbey, S. (2009). *Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçeği'nin (PKBS-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tez. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbey, S. ve Alisinanoğlu, F. (2009). Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların problem davranışlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 493-517.
- Poyraz, H. ve Dere, H. (2006). *Okul öncesi eğitimin ilke ve yöntemleri*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

- Rapee, R., Kennedy, S., Ingram, M., Edwards, S. ve Sweeney, L. (2005). Prevention and early intervention of anxiety disorders in inhibited preschool children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 73(3), 488-497.
- Rapee, R., Wignall, A., Copham, W. ve Spence, S. (2014). *Kaygılı çocuğa yardım* (Çev. R. Baykaldı). İstanbul: Arkadaş Yayıncılık.
- Salecl, R. (2014). *Kaygı üzerine* (Çev. B. E. Aksoy). Metis Yayıncılık.
- Spence, S.H., Rapee, R., Mcdonald, C., Ingram, M. (2001). The structure of anxiety symptoms among preschoolers. *Behaviour Research And Therapy*, 39, 1293–1316.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk Davranışları Değerlendirme Ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, G. (2015). *Çocukluk döneminde sosyal kaygının gelişiminde ebeveyn kabul-red algısı: Otomatik düşüncelerin aracı rolü*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Topaloğlu, Z. (2013). *4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne- babalarının ebeveyn öz yeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.